

Comanda Templera de Santa Magdalena

Palau-solità i Plegamans

Ubicació

Comarca: Vallès Occidental
Lloc/Adreça: Camí de Santa Magdalena, s/n, 08184 Palau-solità i Plegamans.
Emplaçament: A migdia de Palau-solità, en una elevació del terreny a la riba dreta de la riera de Caldes.

Coordenades:

Latitud: 41.57576
Longitud: 2.17283
UTM Est (X): 431042
UTM Nord (Y): 4603005

Classificació

Número de fitxa: 08156 - 37
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia: Edifici
Estil / època: Medieval Romànic Modern Contemporani
Segle: XII-XVIII
Estat de conservació: Dolent
Notes de conservació: Les diferents façanes estan molt malmeses, algunes han caigut en gran part i presenten esquerdes i despreniment del revestiment.
Protecció: Legal
Tipus de protecció: BCIN
Observacions protecció: BCIN. R-I-51-5583. Decret 22/04/1949. BOE / 05/05/1949.
Data aprovació: dv., 22/04/1949 - 12:00
Número inventari: Sí, IPA.: 1301 i CC.AA: 13521.
Generalitat i altres inventaris:
Accés: Fàcil
Ús actual: Religios
Titularitat: Privada

Titular: 1030953DG3013S
Autoria de la fitxa Joan Vicens Tarré/Michelle Bianco Barazarte
Data de registre de la fitxa: dt., 17/04/2001 - 02:00

Descripció

Es tracta de les restes de la Comanda Templera de Palau del Vallès, de les que únicament es conserven la capella i els vestigis de les muralles que tanquen el recinte del veïnat de Santa Magdalena. La comanda era un recinte emmurallat de forma rectangular, determinat per tres panys de muralla, dels quals els de migdia i ponent són els millors conservats. La capella, malgrat l'estat ruïnós en el que es troba, presenta part de la seva estructura tipològica: planta rectangular amb absis (totalment enderrocat); només una part de la nau conserva la seva fisonomia. El portal d'entrada és d'arc de mig punt, amb pedres més o menys escairades que formen l'adovellat. La teulada és de dues vessants amb teules àrabs. Sobresurt el campanar per ubicar una sola campana. Originàriament, l'estructura dels murs portants són de maçoneria de pedres amb forjats d'entrebogat de fusta. La capella de Santa Magdalena és molt austera, mostra de l'estil romànic dels templers. De les altres dependències que formaven part del recinte no queden restes clarament identificades, només a les construccions que hi ha a cada costat de la capella, que presenten murs amb aparell de factura medieval. L'any 2001, es realitzà una intervenció arqueològica a la capella, amb motiu del projecte de consolidació i restauració de l'edifici per part de l'Ajuntament. En aquesta actuació, es feu un sondeig a l'exterior de l'església (lloc en el qual s'havia documentat una fossa d'inhumació, en el fons de la qual es va documentar un cos anatòmicament connex amb disposició nord-sud, que podria correspondre segles XVII i XVIII), un sondeig a l'interior de l'edifici per tal de veure la fonamentació del mateix i una sèrie de petites cales en alguns fragments dels paraments del temple.

Observacions:

Inclusa al Catàleg de masies i cases rurals del POUM, nº1.13. Consta en el Catàleg de béns a protegir POUM (2015): nº 1.02 BCIN i nº 8.03 APA (àrea expectativa arqueològica). Fotografies: Catàleg de béns a protegir, POUM (2015). Cont. Descripció: De la intervenció arqueològica de l'any 2001 i 2002 a la capella se'n treu la conclusió que l'església de Santa Magdalena consta de quatre fases que correspondrien al segle XII, a l'època baix medieval, als segles XVII-XVIII i a una última fase contemporània. - Fase I (segle XII): no hi ha referències arqueològiques que donin testimoni de l'evolució de l'església en aquest període, ja que el nivell de circulació original a l'exterior de l'església havia desaparegut i, per tant, devia tenir una cota igual o més elevada que l'actual. En canvi, es troben referències en la documentació antiga conservada. L'any 1138 existia a Palau una església sota l'advocació del Sant Sepulcre en el cementiri de la qual Guillem de Santa Coloma demana ser enterrat. Es creu que aquest document fa referència a l'actual Santa Magdalena. - Fase II (època baix medieval): dins d'aquesta fase es constata la renovació del paviment de l'església en relació al qual es pot situar la col·locació de l'enllosat documentat. Del mateix moment també serien els graons d'accés al presbiteri, així com el paviment de morter de calç que s'hi va localitzar. Segurament, en un moment indeterminat d'aquesta fase es va substituir la coberta primitiva per la volta apuntada que actualment conserva. - Fase III (segles XVII-XVIII): Es documenten tota una sèrie de transformacions de la capella. Primerament, el canvi en la pavimentació amb la col·locació d'un enrajolat de material ceràmic. Paral·lelament, la construcció de l'altar central i un seguit de remodelacions en l'estructura de l'edifici: es van construir els contraforts exteriors amb els que es devia tractar d'assegurar l'estabilitat de la volta, la qual ja devia mostrar signes d'instabilitat a causa de la migradesa de la fonamentació dels murs del temple. Es van reforçar els murs amb un relligat de les pedres, l'arrebossat interior de tot l'edifici, i la construcció de les banquetes corregudes a les parets laterals de l'església. D'un moment imprecís d'aquesta fase deu ser la construcció de l'entramat de galeries documentades en el subsòl de

la nau. - Fase IV (època contemporània): En algun moment indeterminat del segle XX es va produir el despreniment de la capçalera de la capella, cosa que va provocar la seva compartimentació i posterior abandonament de la part propera al presbiteri. També deu correspondre a aquest mateix moment el paviment de rajoles de factura molt recent lligades amb ciment pòrtland encara en funcionament a l'interior del temple, així com el forjat que permet l'existència de dos pisos en l'interior. En aquest sondeig també es va constatar la presència d'un gran retall circular, situat en una posició central que restava a mig reomplir i que no es va poder excavar. En els paraments dels murs, es van documentar un arc apuntat a la porta d'entrada al temple, el qual es podria vincular a una segona fase constructiva de l'edifici datat al període baix medieval. També es va constatar que la coberta actual de l'església corresponia a un moment molt posterior, segurament a les reformes que es realitzaren en els segles XVII-XVIII.

Història

L'ermita forma part de les primeres comandes del Temple a Catalunya. L'establiment de l'Ordre dels Templers de Palau-solità es data entre els anys 1150 i 1160. Les primeres notícies sobre la presència templera al Vallès consten per la seva adquisició de terres ja a l'any 1131, especialment a Santa Perpètua de Mogoda, tot i que és gairebé segur que la Comanda de Palau del Vallès hagués estat la primera i la més important. Ben aviat esdevingué poderosa, amb propietats que anaven de la Plana de Vic fins a Montjuïc ? Sant Boi de Llobregat. El primer comanador sembla que fou Berenguer de Santviçens l'any 1163. L'any 1171 era considerada com una de les comandes més poderoses, fins i tot en algun moment més que la de Barcelona, tot i que aquesta ja era documentada al 1150. Prova del seu entorn i poder fou comptar entre els seus consellers o assessors amb Jaume I. En un còdex vaticà (Ms. Vat. Lat 3547) s'esmenta el temple de Palau del Vallès, concretament fa referència a l'any 1245, quan el temple estava sota les directrius del comanador Fra Pere Gil. El 22 de març de l'any 1312, cedint les pressions del rei de França Felip IV el Formós, el Papa Climent V declarà una Butlla per a la supressió de l'ordre dels Templers. Com a conseqüència, l'any 1319, Palau del Vallès passà a l'àmbit dels Hospitalers del Gran Priorat de Catalunya. A finals del segle XVII, els feligresos, davant la devoció a la Santa, li dediquen l'ermita. La llei de desamortització de Mendizábal, l'any 1835, fa que la capella passi a mans de l'Estat. Més tard va ser adquirida per un particular. El culte va desaparèixer a poc a poc, i els objectes més importants com el retaule de la Santa, l'ara de l'altar i la campana van passar a la Parròquia de Santa Maria de Palau-solità. L'ermita actualment forma part de les dependències d'una casa de pagès.

Bibliografia

GENERALITAT DE CATALUNYA. DEPARTAMENT DE CULTURA (2009) Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya (Palau-solità i Plegamans). GENERALITAT DE CATALUNYA. DEPARTAMENT DE CULTURA (2009) Inventari del Patrimoni Arqueològic i Paleontològic de Catalunya (Palau-solità i Plegamans). GIBERT, P. (1975) Palau Solitar. Barcelona: Ed. Escudo de Oro. MIRET i SANS, J. (1910) Les cases de Templers i Hospitalers a Catalunya. Barcelona. PIQUER, E. [et. al.] (1991) "La Comanda de Palau i Santa Magdalena". Catalunya Romànica, vol. XVIII: El Vallès Occidental i el Vallès Oriental. Barcelona: Ed. Gran Enciclopèdia Catalana, p. 130 i 131. ROIG BUXÓ, J. (ARRAGO S.L.) (2011) Catàleg de protecció del patrimoni arquitectònic i arqueològic. POUM. Palau-solità i Plegamans: Ajuntament de Palau-solità i Plegamans. ROIG BUXÓ, J. (ARRAGO S.L.) (2011) Catàleg de masies i cases rurals en sòl no urbanitzable. POUM. Palau-solità i Plegamans: Ajuntament de Palau-solità i Plegamans. VALL i RIMBLAS, R. (1992) El romànic del Vallès. Sabadell: Ed. Ausa. VILAR i BONET, M. (1962) "Actividades financieras de la Orden del Temple en la Corona de Aragón". VII Congreso de Historia de la Corona de Aragón. Barcelona.

